

NAGY ERVIN MUNKÁI

ÖSZTÖN ÉS COMPUTER

BESZÉLGETÉS – 1995 május 22.

Gerle János: *Hogyan kerültél a Vátiba, Makovecz Imre műtermébe?*

Ez egy tök véletlen volt, én az egyetemről Molnár Attila városrendező műtermébe kerültem, akit nagyon okos meg kitűnő embernek tartok, de hát úgy istenigazából nem találtam a helyemet, és Gerencsér Jutka, akit ismerek, beajánlott Imréhez, egyszer átmentem beszélgetni vele, és így kerültem a ti szobátokba, te is ott ültél akkoriban, meg Kőllönte Zsolt, meg Komjáthy Attila, Várlaki Erzsi, Kravár Ágnes. Így kerültem oda, ez volt Isten tudja mikor, 1975-ben.

Hát istenigazából semmi okosat nem tudok rá mondani, miért ilyen házakat csinálók, fene tudja. Tulajdonképpen ha a praktikus részét nézzük, ez nem úgy történik, hogy én pont ilyenfajta házakat akarok csinálni, hanem elkezdek rajzolni, és akkor nyilván az embert megkísértik különböző áramlatok, hogy mit rajzoljon, például amikor mesteriskolás voltam, akkor az volt a divat, hogy mindenki bizonyos neoreneszánsz házakat rajzol, én is megpróbáltam, tudtam is ilyeneket rajzolni, aztán megutáltam őket. Tehát nem azért csinálók pont ilyeneket, mert valamiféle mély elvi elhatározás támadt bennem, hanem azért, mert utálok a többi fajta házakat. Ez a dolog tulajdonképpen elég egyszerű. Régebben, amíg otthon dolgoztam – ami tulajdonképpen sokkal jobb volt, mert nem zavartak folyton mindenféle marha telefonok, mint most – addig úgy dolgoztam egy házon, hogy elkezdtem foglalkozni vele és akkor vitt valami, az Isten tudja mi; egyre jobban kezdtem belemenni, ebbe a lovárdába is, ami a diplomatervem, a kertben csináltam a nagy famodellt, tehát szerintem ez inkább művészeti valami, Isten tudja, nem sok köze van tudományos elméletekhez meg nem tudom mikhez, valószínűleg az ösztöneim visznek erre felé. Nyilván vannak előképek, nyilván benne van Lechnerrel is Imréig nagyon sokféle ember, aki ezt befolyásolja. Amikor fiatal voltam, voltam Európában két hónapig és Guarini házait, meg Gaudi házait megnéztem, tehát ezeket nem én találom ki egyiket se, ez valahogy belém ivódott. Isten tudja miért, nem tudom miért.

Te magad látsz a házaidban valamilyen fajta fejlődést, nem nagyon jó szó ez, mert nem úgy gondolom, hogy az egyik jobb, mint a másik, inkább valamilyen irányt, amerre ez a dolog változik? Vagy ez nem is érdekes dolog?

Szerintem nem nagyon érdekes, nem hiszem, hogy egy későbbi ház jobb lenne. Szerintem egy ember húsz éves korában sokkal jobb, mint hatvan éves korában, csak húsz éves korában nem tudja megvalósítani azt, amit szeretne. Nyilván később egy csomó manír meg rutin meg nem tudom micsoda rájuk ül, de én nem hiszem, hogy ez a dolgok lényegét érinti. Úgy gondolom, hogyha a dolog lényegét

nézzük, akkor valószínű, hogy harminc évesen az ember háza jobb, mint amit hetven évesen csinál, csak harminc éves korában ezt a lényeget nem tudja elmondani, nem tud építészeti mondatokat fogalmazni belőle.

Annál furcsább számomra, hogyha ez a tervezés igazából egy ösztönös terület, akkor te ezt összekapcsoltad egy ponton valamivel, ami számomra úgy tűnik, hogy egy evvel teljesen ellentétes terület: ez a számítógépes feldolgozás. Ez nem biztos, hogy így van, de érdekel, hogy amikor neked ki kell találni ilyen módon, ösztönösen egy házat, akkor ebben milyen mértékben van segítségedre a számítógép, tud-e jelen lenni a tervezési periódusban, és befolyásolja-e egyáltalán ezt az ösztönös tervezési folyamatot az, hogy te tudod, hogy számítógépes feldolgozás lesz a végeredmény?

Nem, nem befolyásolja, illetve talán ront rajta. Én úgy vagyok ezzel, hogy szerintem egy háznak a kitalálása semmiféle összefüggésben nincs azzal, hogy hogy dolgozol föl. Tehát, mondjuk a Vátiban, amikor egy szobában ültünk, akkor elvárták, hogy fénymásolat formájában adj ki egy házat, és meggyetlenül attól, hogy milyen gondolatod volt, ennek volt egy menete, le kellett menni a fénymásolóba meg fejesvonalzót szereltél az asztalodra, csőtollal rajzoltál, hogy lehessen látni, stb. Én a CAD-et ugyanilyenek tartom. Egyszer talán ezek a CAD-ek intelligensek lesznek. A számítógépes építészeti programok, amiket én ismerek, és azt mondhatom neked, hogy gyakorlatilag majdnem mindegyiket ismerem, ami van az országban, jó néhányat ki is próbáltam, ezek roppant kezdetlegesek. Mindig a nagyapám autója jut eszembe a háború előtt, egy nagy Adler volt, azt hiszem, nem emlékszem rá pontosan; egy baromi nagy nyitott autó és egy nagy történés volt, mikor ezzel valahova elmentek, de gyakorlatilag használhatatlan volt, mert hol beázott, hol nem tudom, mi történt vele. Ezek a mostani CAD-ek ugyanilyenek, de a századfordulón bizonyos úri körökben egy fiatalembernek kellett, hogy legyen autója, és ma ugyanilyen elvárások vannak bizonyos körökben az építészekkel szemben. Olyan nagy építészekkel, mint mondjuk az Imre, vele szemben nem, de olyan kaliberű építészekkel, mint én, igenis vannak. Én is így csöppentem bele ebbe, hogy rajzoltam Esztergomba egy házat egy svéd cégnek és ezek a svédek nagyon meg voltak velelem elégedve, az elején nagyon jó viszony alakult ki közöttünk, nagyon kedvesek voltak, mindenben támogattak, és azt mondták, hogy nagyon hisznek bennem, de hát ilyen ázsiai módszerekkel, hogy egy ember kézzel rajzoljon egy házat, nem lehet dolgozni. Természetesen mondtam, hogy ez egy eszeveszett marhaság, ma is azt mondom, semmi köze nincs a háznak a feldolgozás módszeréhez, de kicipeltek kétszer Svédországba és rájöttem arra, hogy én ezt egyszerűen nem tudom kikerülni, mert abban az építetési rétegben, akiknek ma is dolgozom, ez fontos. Ne gondold, semmiféle rossz érzés nincsen bennem velük szemben, csak egy egész más gondolko-

dásmódú társaság. Van, akinek a lexikális műveltsége nagy, van, aki inkább intuitív típus; a zenéhez ért vagy az irodalomhoz, vagy az Isten tudja kicsodához, de tulajdonképpen rajzokból nem tudják megítélni, milyen egy ház. Tehát az építész bekerül egy csapdába; mint Goethe meséjében a kígyó, akinek át kellene mennie a folyón, de ehhez hídra van szüksége. Én mondjuk hiszek abban, hogy baromi jó, amit rajzolok, de van a folyó, és én ezen nem tudok átmenni, mert egy orvosprofesszor vagy egy menedzser vagy akárki, akit én nagyon kedvelek személy szerint, és nálam sokkal jobb ember, csak nem tudom vele elhitetni, hogy ilyen házat kellene építenie. Tehát ez arról szól, hogy egy egzakt, hűvös, mondjuk, hogy tudományos módszerrel tudok megközelíteni valamit, mintha egy orvosi röntgen vagy nem tudom mi a fene volna a házról. Így tudom elhitetni valakivel, hogy át fogunk érní a folyó túloldalára. Olyan még eddig soha nem volt, hogy valaki utált volna egy házat, amit építettem neki.

És ha rajzolsz tiz jó távlati képet szabadkézzel?

Az csak ront a dolgon szerintem. Én ezzel próbálkoztam, de az ront a dolgon, akkor az emberek általában megijednek. Vegyünk egy esetet, hogy idejön hozzád, mondjuk egy intelligens, kedves asszony, tévés személyiség, aki művelt, milliófelé járt a világban, azzal jön, hogy ő nem akar olyan baromi ronda házat, mint a többi, teljesen szabad kezét ad, meg minden. Rajzolsz neki egy házat, és baromira megijed, hogy Jézus Mária, hát azért ennyire nem gondoltam, és hogy éppen a múltkor járt Bécsben és hogy nézzem meg, hogy a Hundertwassernak milyen háza van, hogy az tulajdonképpen olyan mint a többi, csak vidámabb. Én mondom neki, hogy akkor a Hundertwasserral kellene házat rajzoltatni, meg hogy nem egészen erről van szó, meg én nem vidámabb házat rajzolok, hanem van egy meggyőződésem, hogy milyen házat kell, de ezek a dolgok általában megijesztik az embereket. Akkor vagy rá tudod arra venni, hogy menjen el megnézni egy régebbi házadat, ami tulajdonképpen teljesen normális, egy család tud benne élni, semmi különös dolog nincs benne, vagy, biztos te is átéltél ilyeneket, vannak törések egy építetével kapcsolatban. Ha számítógéppel dolgozol, ezek nincsenek. Nem jelennek meg. Azért nem jelennek meg, mert az emberekbe, Isten tudja miért, valahogy beépül egy ilyen furcsa reakció. Ha elmész egy orvoshoz, az csináltat egy röntgent, és utána kiírja egy számítógép, hogy mit tudom én, milyen latin nevű betegségek vannak, akkor vagy megijedsz, hogy nemsokára meghalsz, vagy nem, mindenesetre azt nem mondod, hogy ez az orvos egy marha és nem méssz el egy másikhoz. Ha viszont elmész egy természetgyógyászhoz, akkor vagy hiszel benne, vagy nem. Tehát ott sokkal hamarabb felmerül benned egy kétely az egész iránt, mint az előbb.

Ezenkívül természetesen vannak a számítógépnek előnyei, nem kell kottázní meg ilyenek, de ezek nem lényegesek. Tehát az én számomra tulajdonképpen az a fontos, hogy például egy tervszűrin mi történik. Voltam tegnapelőtt a II. kerületben, ahol ott volt a Szrogh Gyuri bácsi által vezetett építészeti zsűri, te tudod, hogy mit jelent egy ilyen történet, nem jelent kifejezetten hátszelet ezeknek a fajta terveknek, de ha beviszel egy számítógépes rajzot, akkor az

nem nagyon támadható, mert nem tudnak vele mit kezdeni, mert ez egzakt, mert nem tudják azt mondani, hogy ez ilyen meg olyan. Tulajdonképpen ezen a dolog elmegy másfelé. Szóval olyasmi, mint hogyha felépítenél egy pontonhidat a folyón, ezen át tudsz menni, és az egész probléma, ami eddig volt, megszűnik. Őszintén szólva, erről szól a dolog a számítógéppel.

Van egy másik oldala, hogy ezeket a CAD programokat gyakorlatilag egy raszteres gondolkodásra találták ki, hogy egy házat nagyon egyszerű megrajzolni vele, aminek tiz emelete egyforma egymás fölött.

Amikről te beszélsz, azok az építészeti programok. Ilyen például az ArchiCad, a Nemetschek, az Auto Architect, millió ilyen van, ezeket én ismerem, ezek szerintem szemetek. Szóval ezek nem építészeti programok.

De akkor te milyen szoftverrel dolgozol?

Ez, amivel mi dolgozunk, ez egy geometriai program, úgy hívják, hogy Autocad, ez a legprimitívebb dolog a világon, ez egy alapprogram. Egy geometriai program, amivel a csigától kezdve a világon bármit meg tudsz rajzolni, bármit a térben nagyon egzaktul meg tudsz határozni. Gondolj a háború előtti autóra, vannak technikai nehézségei, például be kell kurblizní, de ezeken úrrá tudsz lenni, ha egyszer egy ilyen autóval elindultál, az nyilván egy fantasztikus dolog volt, adott egy nagyfokú szabadságot. Ennél ugyanígy van. Tehát egyrészt korlátoz, hogy egy géphez vagy kötve ahelyett, hogy a zsebedből elővonnél egy papírt és skiccelnél valamit, tehát ez nyilván egy bonyolult dolog, de óriási előnyének látom, hogy egy olyan egzakt geometriát tudsz bármiféle bonyolult állatból, organizmusból, akármiből felépítení, ami utána támadhatatlan. Egy kivitelezőnek vagy bármilyen kollégádnak teljesen egzakt módon meg tudod mondani, vagy meg tudod mutatni, sőt tetszőleges helyről le is tudod fényképezni a meg nem épült házat – tehát védetté válsz.

Tudsz mást is, aki Autocad programmal tervez?

Nem. Én két helyen találkoztam ilyenekkel, egyszer felismerően Hollandiában, egyszer mélyebben Svédországban. A svédországi feldolgozás is, ahová engem kivittek, kudarc lett a végén. Az Autocad egy alapprogram, ez olyan mintha valaki elvégez egy középiskolát és az építészeti programok ezek után olyanok, mintha valaki az Ybl-t elvégzi. Tehát bizonyos fokú szakmai rutinok épülnek rá, hogy tud konzignációt csinálni meg ilyeneket, de ugyanakkor nem a szabad tervezés felé, nem a saját személyiség kifejezése felé megy, hanem egy ilyen savanyú, beszűkült, hogy is mondjam neked, szögletes szaki lesz belőle. Gondolj például a blokkos házakra. Amivel mi Svédországban dolgoztunk, azon a gépen rajta volt ez a bizonyos Autocad, amelyik borzasztó sprőd, nehezen kezelhető, nehezen tanulható meg, millió hibája van, amiket össze-vissza kell korigálni, de ez ugyanolyan, mintha agyaggal dolgozol, például hogyha modellt építesz, azt is locsolgatni kell, ezzel is rengeteg a vesződség. Azon a gépen is rajta volt az Autocad és azon egy

Autoarchitect nevű program, amelyik ennek egy építészeti rutinja és ezzel pillanatok alatt feldolgozták az alaprajzokat, amit mi – akkor az egy elég nagy műterem volt, biztós emlékszel – mi nyolcan egy hónapig csináltunk, azt ők elvégezték ketten két nap alatt, megrajzolták az alaprajzokat, de utána az egész házzal semmit nem tudtak kezdeni, mert ez egy építészeti program volt. Építészeti programmal organikus formájú épületet nem lehet kezelni. Fizikai képtelenség.

Hogy fogadják a kivitelezők a számítógépes rajzot? Ha egy kőművesnek odaadsz egy ilyen rajzot, akkor ez számára ugyanolyan, mintha egy fénymásolatot kapna?

Nem, de tulajdonképpen nagyon jól fogadják. Szóval először furcsállják, az első házam, amelyik Solymárra készült, még azóta se fejeződött be, ennek más oka van, ott egy elég bonyolult, ragasztott tartókból összeállított, többszörösen összemetszett forgásfelületekből álló valami volt. Először kiröhögtek ezekkel, hogy hát most ne perspektívákat hozzak, hanem nem tudom mit, mondtam, hogy jó, rendben van, és akkor végig bekottáztuk ezeket a fákat, és akkor tulajdonképpen megadták magukat. Szóval nem tudnak mit tenni, mert egyszerűen egy óriási hatalom van emögött. Tehát ha rajzolsz egy rettenetesen bonyolult házat, ahol a tizedik ilyen szegmens formájú vagy elliptikus vagy parabolikus vagy nem tudom milyen ragasztott tartó belemezt a másikba, akkor is a ház készen van a gépben. Ez ennek a dolognak a költősége, még ha furcsa is költőségről beszélni egy ilyen spród, építészeti szempontból rettenetesen primitív rendszer esetében. Ahogy egy repülőgép is technikai konstrukció és mégis van benne valami költői, mert olyan szituációkba tud téged hozni, amikbe különben nem kerülnél. Ebben van egy ugyanilyen dolog, hogy a ház az nemcsak ház, hanem az egész világot fel tudod építeni ebben a gépben. És ez nem olyan, mint egy modell, hanem valóban akkora. Ehhez kell egy bizonyos fokú beleélés, hogy az ember beleképzelje magát. Mikor én az elején dolgoztam ezzel és Balatonfüzfőre rajzoltam házakat, akkor azzal kezdtem, hogy a Balatont megmodelleztem, és akkor rátettem Füzfőnek egy részét és azt a házat, amit oda rajzoltam, és közben énbennem az élt, hogy ezt ott a Balaton partján rajzolom. Lehet, hogy marhaság, de ez a fajta gondolkodás van benne. Tehát nem úgy kezelem, hogy van egy segédeszköz, mondjuk egy logarléc, vagy egy számológép vagy egy fénymásológép vagy nem tudom mi, hanem mint egy bizonyos fajta absztrakciót. Ugyanolyan absztrakció ez számomra, ugyanolyan kivetítése valaminek, mint hogyha agyagból modellezek vagy fából vagy akármiből, tehát mint amikor ülök a kertben és gondolkozom valamiről.

Azok a srácok, akik neked dolgoznak, milyen mértékig kapcsolódnak bele ebbe a szellemi tevékenységbe? Csak technikai kivitelezői ennek a te játékosnak, vagy absztrakciónak, vagy ez egy közös játék, tehát ők is lubickolnak közben a Balaton vizében?

Szerintem közös játék. Nagyon fiatal fiúk, az Ybl-t végezték el egy éve hárman, a Drobní Andris nem, ő kitűnő profi építész. Ez a három fiatal fiú kínlódik a technikával, de még néha én is kínlódom, ne felejtse el, hogy ez azért a

nagyapám autója. Tehát be kell kurblizni, leáll az erdőben, beázik, defektet kap, millió probléma van vele. Tehát én övök minden építész, minden épészű embert attól, hogy ebbe belekezdjen. Ez nem olyan mint a mai autó, hogy veszel egy szar autót, beleülsz és ha van benne benzin, akkor hazameész vele. Ez egy nagyon bonyolult dolog, állandóan fejlődik a technika, ami sok pénzbe kerül, ez szerintem egy hobbi, egy örökség. Ez ugyanolyan, mint amikor Festetics herceg vett magának 1900-ban egy autót, ami nem volt normális, mert minden normális ember lovaskocsival járt. Bűdös volt, veszélyes volt, mégis volt valami érdekes benne. Vagy olyan mint a sárkányrepülés, ami ugyanilyen marhaság. De szerintem a srácokban ugyanez működik, és én úgy látom, hogy elég sok mindenbe bele tudnak kapcsolódni és vannak olyan részek, amiket én nem is oldok meg. Tehát csinálunk közösen egy házat, és bizonyos részeket ők oldanak meg. És ha ezt a Hattyú utcai házat végig tudtam velük csinálni, az azt jelenti, hogy olyan nagyon ügyetlenek nem lehetnek.

A tervezésben milyen szintig jutsz el gép nélkül? Tehát ha kitalálsz egy házat, akkor amikor leülsz a gép elé először, akkor neked már kész vázlataid vannak, vagy a fejedben kitalálod, vagy a géppel tervezel?

Tervezni az ember mindig a szívével vagy a fejével tervez szerintem, ez most egy ócska közhely volt, de tényleg van benne valami, hát ha rajzolsz, akkor is tudod, hogy mit fogsz lerajzolni. Amikor én ezt elkezdtem, egy jó barátom, egy grafikus azt mondta, hogy ne kezd el. Én is azt mondom, hogy ne kezd el, de ha mégis olyan marha vagy, hogy elkezded, akkor fogadd meg, hogy fél évig nem fogsz ceruzát a kezvedbe, mert akkor nem fogod sohasem végigvinni. Én akkor ezt meg is fogadtam, hogy fél évig semmit nem csináltam, hanem ültem ez előtt a vacak előtt és gondolkodtam, hogy ezt hogy a fenébe kell megcsinálni, és amit lerajzoltál volna, azt fejben kitalálod, mert a gépben nem tudtad volna megcsinálni. Tehát egy gondolat kísérletet játszottál, hogy állsz a saját magad háta mögött, és elképzeled, hogy a kezdeddel mit rajzolsz. Tehát fejben lerajzoltad az egészet, mert annyira belénkivődik, hogy valami a papíron jelenik meg, és nem a fejedben, hogy ezen nagyon nehéz túllépni. És hogyha ezen túl tudsz lépni egy fél év múlva, akkor utána ez ugyanolyanná válik, mint egy ceruza. Tehát ahogy nyilván nem kérdeznéd meg magad, hogy mikor fogsz ceruzát egy ház tervezése során, és mikor kezdesz el valamit lerajzolni, ami eddig a fejedben alakult, mert mit tudom én, ültél az autóban és valahol eszedbe jutott valami, ez ugyanúgy nem kérdés. Tehát van, amikor lerajzolom, van, amikor nem rajzolom, csak odaülök a gép elé és gyorsan megpróbálom összerakni. De mondom, ezt én nem tanácsolom senkinek, mert ennek vannak torzulásai, szóval ez egy kicsit olyan, mintha az ember egy tolokocsiban ülne, tehát merevebb, mint hogyha kézzel rajzolsz. De vannak előnyei. Ülsz egy autóban, sokkal merevebb, mint gyalog, mert nem érzed az illatokat, nem érzed, hogy fúj a szél, csomó mindent nem érzel, de hogyha vannak ezzel konkrét céljaid, mert mit tudom én, valahova valamilyen oknál fogva el akarsz jutni, akkor beleülsz, és hamar odaérsz vele.